

Marika Tisucká: Jantar doby bronzové v Čechách

Ústav pro archeologii FF UK Praha, 2015

Problematika jantaru v českém pravěku stála dlouhou dobu spíše na okraji badatelského zájmu, tato situace se však v posledních letech začala pozitivně měnit. Vedle M. Erného (2012) a G. Divac (2013) má na tom zásluhu i autorka předložené práce, Marika Tisucká. Právě výše zmíněné dvě nové rozsáhlé práce syntetického charakteru však poněkud ztížily její roli, neboť se tak musela s oběma vypořádat a zároveň najít další témata, kterými by svou disertační práci odlišila od výše jmenovaných syntéz. Myslím, že se to autorce v zásadě podařilo, i když ne ve všech směrech, jak bude uvedeno dále.

Disertační práce M. Tisucké má vcelku jasnou a přehlednou strukturu, akcentující především chronologické členění na jantar starší, střední a mladší/pozdní doby bronzové. V každé z těchto kapitol je samostatně pojednán jantar v rámci Čech a poté ve vybraných okolních (občas i vzdálenějších) zemích, následován shrnutím v rámci pojednávaného období. Jádrem autorčiny práce je však český jantar doby bronzové, uložený v prehistorické sbírce Národního muzea v Praze; další české nálezy pak jen přebírá z literatury. V úvodních kapitolách pak autorka základním způsobem uvádí přírodní charakteristiku jantaru, výběrově přináší ukázky antických literárních zpráv a shrnuje dějiny archeologického bádání o jantaru. Poslední z uvedených kapitol je však dle mého názoru až příliš stručná (jen něco přes 1 stránku), a to především ve srovnání s mnohonásobně delší předchozí kapitolou, přinášející pouze přepsané dobové literární zprávy.

Poměrně velkou pozornost věnuje M. Tisucká typologickému rozboru jantarových výrobků, stejně jako přírodovědným (spektrálním) analýzám, které prováděla spolu s M. Ohlídálovou; výsledky těchto analýz, stejně jako podstatná část autorčiny disertační práce již byly před nedávnem publikovány (Tisucká – Ohlídálová 2013). Vůči této kapitole nemám zásadních připomínek, jen si nejsem jist vypovídací hodnotou grafu 1 (na str. 22), který má de facto pouze jediný sloupec – hrobové nálezy starší doby bronzové... Uvedené výsledky spektrálních analýz jantaru ze sbírky NM považuji za jeden z hlavních přínosů autorčiny práce. Především zjištění několika exemplářů z rumanitu ukazuje v novém světle kontakty s územím dnešního Sedmíhradska. Jen mi není jasné, jestli byl rumanit zjištěn i v jiných středoevropských oblastech, nebo je zatím doložen (mimo Rumunsko) jen v Čechách?

Jak již bylo uvedeno výše, tvoří jádro disertační práce M. Tisucké chronologické kapitoly o jantaru v jednotlivých úsecích doby bronzové. Důraz je zde kladen na Čechy, všechny české nálezy zde však nebyly zohledněny (chybějí i v závěrečných seznamech lokalit). Pro střední dobu bronzovou tak v seznamu lokalit nenajdeme Brandýs nad Labem – Houštku (Beneš

1959, 20, 38, obr. 34:4), i když je tato lokalita zmíněna v textu v tabulce XVII. Zmínku by zasluhoval i nález údajně 36 jantarových korálek z Chotěšova (*Födisch 1868*, 323; *Plesl 1965*, 479, pozn. 213), stejně jako dnes nedochovaný "náhrdelník z jantarových perel" ze středobronzového kostrového hrobu z Obrnic (*Felcman 1900-1901*, 25; *Plesl 1965*, 479, pozn. 213) nebo zlomek perly z Újezdu u Vodňan (*Michálek 1976*, 231). V případě nálezů ze "Skalky" u Velimi je třeba ještě doplnit jantarový korálek z výzkumu anglické expedice (viz *Harding a kol. 2007*, 78). Pro období popelnicových polí pak postrádám zmínky o jantarových nálezech z pohřebišť v Ústí n.L. – Střekově (*Simbriger 1932*, 87, Taf. II:15; *Plesl 1961*, 141, tab. XXXVI:5) a z Jaroměře (*Novák 2004*, 390), stejně jako (blíže nepublikované) nálezy ze sídlišť v Brandýse nad Labem (Danielisová BZO 2008, lok. č. 79) a v Lipticích (Beneš BZO 1984-1985, 112). Významným nálezem z posledních let je pak depot bronzových předmětů z Radčic u Plzně, který obsahoval i více než stovku jantarových korálek (*Metlička 2013*, 293). Je škoda, že autorka tyto mnohdy zajímavé nálezy ve své práci neuvádí.

Z formálního hlediska je možné konstatovat, že práce Mariky Tisucké je psána čtivým jazykem, poměrně často se v ní však vyskytují překlepy, nedopsaná slova či jiné gramatické prohřešky (namátkou např. na s. 13: "bývá spojován se slunce", "literární zmínky se zybývají"; s. 14 "druhé hlavnín" atd.). Trochu to působí dojmem, že autorka po sobě svůj text nečetla...

U některých konstatování si nejsem jist jejich správností. Např. na s. 8 se dozvíme, že "Již staří Řekové věděli, že jantar třený o sukno přitahuje kousky papíru". Copak staří Řekové znali papír? Na s. 143 uvádí depoty koszidérského horizontu z počátku střední doby bronzové se zařazením do stupňů Br B2-C1, což však již není počátek střední doby bronzové...

Některá konstatování v textu práce si vzájemně odporují. Např. na s. 173 M.Tisucká uvádí názor A. Hardinga, že jantar mohl být do Mykén dopraven pouze ve 3 várkách v rámci celé doby bronzové, na s. 178-179 však zmiňuje (s odkazem na práci Kristiansena a Larssona z r. 2005), že Mykéňané měli pravidelné obchodní kontakty po celé Evropě, které jim zajišťovaly přísun jantaru. Které z uvedených teorií dává tedy autorka přednost?

Na s. 185 autorka píše, že "V Čechách jsou /ve střední době bronzové/ jantarové a skleněné perly evidovány společně pouze v rámci jediné lokality – na pohřebišti ve Hvozd'anech...", na s. 122 však uvádí společný výskyt jantarových perel a skleněné perly ve Všekarech. A v předcházející větě na s. 122 odkazuje na N. Venclovou s konstatováním, že "náhrdelník složený z jantarových perel v kombinaci se skleněnými perlami zatím není bezpečně doložen...".

V závěrečném seznamu lokalit bych uvítal i odkazy na inventární čísla u nálezů mimo Národní muzeum v Praze. Za vážnější prohřešek však považuji několikrát se opakující případ

citované literatury, která ale není uvedena v závěrečném seznamu. Čtenář tak jen těžko zjistí, o jaké práce se jedná v případě "Limburský 2015" (na několika místech od s. 54; na s. 57 v pozn. 14 citováno jako "Limburský a kol. 2015"), "Chleborád 1938" (s. 114), "Fischbauer 2006" (s. 132) či "Beck – Shennan 1991" (s. 167). V tabulce XVI na s. 120, shrnující jantarové disky, chybí lokalita Plzeň – Černice, kterou autorka zmiňuje v textu.

Celkově můžeme tedy práci Mariky Tisucké hodnotit poněkud rozporuplně. Autorka pracovala plně samostatně, vytěžila maximum poznatků o českých jantarech doby bronzové ze sbírky Národního muzea v Praze, mnoho z dalších českých nálezů však opomněla. Za velký klad práce považují především detailní rozbor jantarů z NM, a to včetně jejich kvalitní obrazové dokumentace a spektrálních analýz (díky nimž byl u nás poprvé identifikován nejen jantar baltského původu, ale i rumanit). Negativně se však na práci M. Tisucké podepsal, dle mého názoru, nedostatek času, který zapříčinil řadu výše uvedených formálních nedostatků i věcně rozporuplných konstatování. Přesto mohu konstatovat, že práce Mariky Tisucké splňuje požadavky standardně kladené na disertační práci. Rád jí proto doporučuji k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat "prospěla".

Literatura:

- Beneš, A. 1959:* K problémům mohylové kultury doby bronzové ve středních Čechách, Sborník Národního muzea v Praze, řada A 13/1-2, 1-96.
- Divac, G. 2013:* Jantar ve sbírkách Oddělení pravěku a antického starověku Národního muzea v Praze, Praehistorica XXXI/1, 99-277.
- Ernée, M. 2012:* Jantar v české únětické kultuře - k počátkům jantarové stezky, Památky archeologické 103, 71-172.
- Felcman, J. 1900-1901:* Nález obrnický, Památky archeologické 19, 21-28.
- Födisch, J. A. 1868:* Pohřebiště blíže Petršpurka v Žatecku, Památky archeologické 7, 322-323.
- Harding, A. a kol. 2007:* Harding, A – Šumberová, R. – Knüsel, Ch. – Outram, A., Velim. Violence and Death in Bronze Age Bohemia. Prague.
- Metlička, M. 2013:* Radčice u Plzně. In: Smejtek, L. – Lutovský, M. – Militký, J. (eds.), Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách. Praha, 293.
- Michálek, J. 1976:* Jantar v pravěku jižních Čech, Výběr 13, 229-233.
- Novák, M. 2004:* Dosavadní poznatky o pohřebišti kultury lužických popelnicových polí v Jaroměři – Čáslavkách. In: Popelnicová pole a doba halštatská. Příspěvky z VIII. konference. Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 1. České Budějovice, 389-392.
- Plesl, E. 1961:* Lužická kultura v severozápadních Čechách. Praha.
- Plesl, E. 1965:* Otázky středobronzového osídlení v severozápadních Čechách, Památky archeologické 61, 457-512.
- Simbriger, E. 1932:* Das spätbronzezeitliche Gräberfeld auf dem Angelberg, Sudeta 8, 81-104.
- Tisucká, M. – Ohlídalová, M. 2013:* Luxus ze vzdálených zemí. Jantar doby bronzové ze sbírky Národního muzea. Praha.

V Českých Budějovicích dne 30. 7. 2015

doc. Mgr. Ondřej Chvojka, Ph.D.